
Uloga učenja u poduzetništvu

Ruža Brčić, Marina Klačmer Čalop i Kristina Brodar
Fakultet organizacije i informatike Varaždin, Sveučilište u Zagrebu

Varaždin, Hrvatska

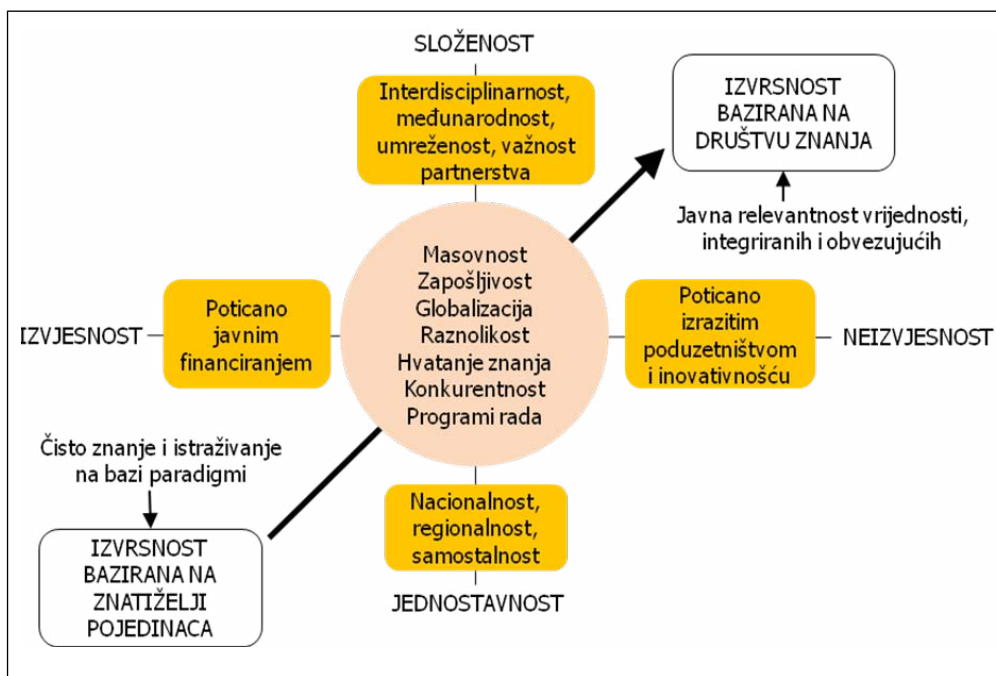
ruzica.brcic@foi.hr, marina.klacmer@foi.hr, kristina.brodar@foi.hr

Sažetak - u prvom dijelu članka autorice prikazuju pregled trendova u poduzetničkom obrazovanju s fokusom na europska iskustva. Prikazani su trendovi na sveučilištima Velike Britanije, a zatim je uočeno prelijevanje tih iskustava na europsku razinu preko funkcioniranja europskih projekata. Predstavljamo i aktivnosti Fakulteta organizacije i informatike Varaždin, na podizanju svijesti o potrebi za poduzetničkim znanjima edukacijom u poduzetništvu. Pregled relevantne literature već dulji niz godina pokazuje važnost poduzetništva za gospodarski rast i napredak. Pri tome se među ostalim čimbenicima razvoja poduzetništva naglasak stavlja i na poduzetničku edukaciju.

Shodno tome slijedi prikaz razvoja i aktivnosti na sveučilišnim studijima poduzetništva (PDS + DS) koji se održavaju u Varaždinu. Jedan aspekt je obrazovanje s naglascima na poduzetničke aktivnosti što FOI postiže kroz zajednički preddiplomski studij Ekonomika poduzetništva koji se izvodi u suradnji s Ekonomskim fakultetom u Zagrebu. Studij je prvi takav zajednički projekt dviju sastavnica Sveučilišta u Zagrebu. Zbog iskazanog interesa studenata od akademske godine 2010/2011 FOI samostalno izvodi diplomski studij kako bi studentima završenog preddiplomskog studija omogućio nastavak studiranja i stjecanje konceptualnih znanja za rješavanje složenih problema u poduzetništvu.

Ključne riječi - učenje u poduzetništvu, poduzetna sveučilišta, studij poduzetništva Varaždin

Zbog toga se i na razini sveučilišta treba odmaknuti od uobičajenih načina shvaćanja te pomaknuti perspektivu iz položaja izvrsnosti bazirane na znatiželji pojedinaca koja je bila dovoljna u kontekstu nekadašnje okoline koju su karakterizirale jednostavnost i izvjesnost. Današnje turbulentne okolnosti s povećanom složenosti i porastom neizvjesnosti traže izvrsnost baziranu na društvu znanja gdje su prisutne integrirane i obvezujuće vrijednosti koje su relevantne za širu javnost.

Slika 2. Promjena sveučilišne paradigme

Izvor: Gibb, Haskins, Robertson, 2009., str. 6. - izvedeno iz Lawrence and Lorsch (1986.), Covin and Slevin (1991.) i Gibb (1985.)

Poduzimanje akcije na razini EU - Agenda iz Osla

Kao rezultat konferencije “Poduzetnička edukacija u Europi: Njegovanje poduzetničkog načina razmišljanja edukacijom i učenjem” održane 2006. godine u Oslu u Norveškoj nastao je dokument pod nazivom Agenda iz Osla o poduzetničkoj edukaciji, a samu konferenciju je potaknuo dokument Europske

komisije na istu temu. Cilj agende je pojačati promociju poduzetničkog načina razmišljanja u društvu pomoću sistematskog pristupa i efektivnih akcija. Agenda predstavlja bogatu ponudu prijedloga iz kojih potencijalni korisnici (vlade, lokalna uprava, škole itd.) mogu izabrati prikladne mjere za odgovarajuću razinu i prilagoditi ih konkretnoj sredini.

Agenda daje okvire kako europske stanovnike već u fazi školovanja potaknuti da se ponašaju više poduzetnički, da bi doprinijeli konkurentnosti europskog gospodarstva u svjetskim okvirima. U njoj se akcije nude u okviru 5 cjelina: A: Okvir za razvoj politika; B: Potpora edukacijskim ustanovama; C: Potpora nastavnicima i edukatorima; D: Poduzetničke aktivnosti u školama i ustanovama visokog obrazovanja; E: Izgradnja veza i otvaranje edukacije vanjskom svijetu; F: Komunikacijske aktivnosti.

3EP - Europski program za edukatore u području poduzetništva

Jedna od pratećih aktivnosti koja nastavlja praktičnu primjenu ideja Agende iz Osla je i 3EP program (akronim od European Entrepreneurship Educators Programme). On predstavlja jedan od projekata Europske unije kojem je cilj pomoći edukatorima u području poduzetništva da razviju nove pristupe učenju i stvore nove materijale za poučavanje kako bi ih što uspješnije uključili u svoj rad. Svrha toga je da europska sveučilišta postanu više poduzetnička ili kako je jedan od članova projektnog tima rekao: “Ne, da bismo studentima omogućili stjecanje vještina da pronađu posao, nego da ih naučimo kako kreirati vlastitu budućnost”.

Škola je namijenjena nastavnicima koji studente ekonomskih, ali i neekonomskih (prvenstveno tehničkih studija) podučavaju poduzetništvu, kreativnosti, inovacijama i sl. Program je završilo oko 50 polaznika iz dvadesetak europskih zemalja. Institucije na kojima polaznici rade time su stekle pristup nizu novih ideja koje potiču razvoj poduzetničkog sveučilišta i pomažu staviti učenje o poduzetništvu u stvaran kontekst. Ujedno je kroz cijeli program naglašavana ideja umrežavanja, te je dana i osnova za njenu realizaciju u vidu 3EP portala kojeg su polaznici poticali koristiti. Osim toga tijekom ljetne škole polaznici su dobili pristup velikom broju materijala koje sada mogu podijeliti sa svojim kolegama i studentima.

Prikaz programa 3EP ljetne škole

Profesori i asistenti na Fakultetu organizacije i informatike Varaždin prate najnovije trendove u obrazovanju na području poduzetništva, tako je između ostalog jedna asistentica bila uključena u rad ljetne škole 3EP tijekom 2010. godine. Ovaj program je bio koncipiran tako da je započeo upoznavanjem sudionika pomoću nekoliko igri, tzv. razbijača leda (*“ice breakers”*) i sudionici su svakodnevno poticani da u dvorani, gdje se sve odvijalo, ne sjedaju uvijek na ista mjesta kako bi se u ovim timskim vježbama međusobno što bolje upoznali. Jedna od tema bila je i Teorija djelotvornog rasuđivanja (*“Effectuation”* teorija koju razvijaju prof. S. Saravathy sa suradnicima na sveučilištu Virginia, u Darden Business school) kao suprotnost uzročnom rasuđivanju. U konceptu učenja naglasak je stavljen i na praktične zajednice (*“Communities of practice”*) kao mreže stručnjaka za neko područje koji međusobnom suradnjom i komunikacijom omogućuju širenje i produbljivanje tih znanja. Jedna od tema bila je i *“Poduzetnik u kući”* gdje su sudionici imali priliku za cjelodnevno druženje s poduzetnikom iz prakse. Program je prošao kroz 5 cjelina na kraju kojeg su svi sudionici povezani u zajednicu na virtualnoj platformi za učenje.

Studij poduzetništva u Varaždinu

U Varaždinu, na Fakultetu organizacije i informatike Varaždin Sveučilište u Zagrebu, izvode se sveučilišni preddiplomski i sveučilišni diplomski studij *„Ekonomika poduzetništva“*. Za potrebe razvoja edukacije iz poduzetništva u gradu Varaždinu angažirani su dodatni prostorni kapaciteti, dok su nastavni kapaciteti osigurani suradnjom s Ekonomskim fakultetom u Zagrebu.

Sveučilišni preddiplomski studij *„Ekonomika poduzetništva“* izvodi se kao zajednički studij Fakulteta organizacije i informatike Varaždin i Ekonomskog fakulteta u Zagrebu. Studij godišnje upisuje 170 studenata, a u akademskoj 2010/2011. godini upisana je četvrta generacija studenata.

Pored redovnog studija od jeseni 2011. godine izvoditi će se i izvanredni studij *„Ekonomika poduzetništva“*. Ovakva odluka temelji se na spoznaji da u sjeverozapadnom dijelu Republike Hrvatske, postoje brojni gospodarski potencijali, ali i brojni nedovoljno ili neprimjereno educirani poduzetnici.

Mnogi od njih na zavidnoj su stručnoj razini i s velikim poslovnim iskustvom u poduzetničkim aktivnostima na različitim područjima gospodarstva. Međutim, česta je pojava među uhodanim poduzetnicima, nepostojanje širine i prikladnosti znanja iz različitih ekonomskih i informatičkih disciplina što postaje sve ozbiljnija prepreka njihovom daljnjem razvoju. Ovo se posebice odnosi na županije u sjeverozapadnom dijelu države gdje se razvijaju brojne poslovne zone, a industrijska i obrtnička tradicija otprije su jake.

Mnogi od poduzetnika zainteresirani su za studij uz rad i proširivanje znanja potrebnih za buduće poslovne i poduzetničke aktivnosti. Ambiciozni obrtnici, vlasnici malih i srednjih poduzeća, pa čak i poljoprivrednici žele stjecati znanja uz rad o ekonomiji i poduzetništvu kako bi uspješnije obavljali svoje redovite poslovne aktivnosti. Tijekom izvođenja redovitog studija unazad tri godine, sve više ima upita i interesa za studij uz rad, koji pokazuju i zaposleni radnici u poduzetničkim tvrtkama u smislu vlastitog stručnog osposobljavanja.

Školovanjem polaznika na redovnom i izvanrednom preddiplomskom studiju *„Ekonomika poduzetništva“* neprijeporni je doprinos razvoju poduzetništva, ubrzanju gospodarskog razvoja na već spomenutom području, osobito i stoga što očekujemo i opredmećenje procesa cjeloživotnog učenja u domeni poduzetništva. Studij poduzetništva u Varaždinu uklapa se u europski studijski program ovoga tipa, koncipiran suvremenim osobito praktično korisnim studijskim disciplinama. Respektirajući specifičnosti poslovanja malih poduzeća i obrtnika u odnosu na velika poduzeća, studij poduzetništva završenim studentima ostavlja sposobnosti i kompetencije baš za rad u tim sredinama ili osnivanje vlastitih poduzeća odnosno otvaranje obrta.

Za studente koji se prepoznaju za složenija učenja iz područja poduzetništva Fakultet organizacije i informatike Varaždin u akademskoj 2010/2011 godini posebnom dopusnicom samostalno izvodi i diplomski studij *„Ekonomika poduzetništva“*. Prvenstveno, studij se je razvio zbog vertikalne pokretljivosti studenata od preddiplomskog studija Ekonomika poduzetništva prema višim razinama studija, ali primarno zbog činjenice da je obrazovanje budućih poduzetnika osnovni preduvjet za uspješnu prilagodbu zahtjevima koje proizlaze iz poslovanja poduzeća u razvijenim zemljama EU i šire. Studij je u

potpunosti usuglašen s misijom i vizijom Sveučilišta u Zagrebu, te misijom, vizijom i strategijom razvoja Fakulteta organizacije i informatike Varaždin kao predlagatelja studija.

Diplomski studij, uostalom kao i preddiplomski studij Ekonomika poduzetništva temelji se na spoznaji da u Republici Hrvatskoj, a posebice u njezinom sjeverozapadnom dijelu uz velika poduzeća, postoji značajan broj malih i srednjih poduzeća, te klasičnih obiteljskih poduzeća za koje je karakterističan prijenos vlasništva na mlađe generacije. Kao komplementarna prednost ovog studija istaknuto je sustavno korištenje suvremene informacijsko-komunikacijske tehnologije koja daje poseban doprinos razvoju gospodarske djelatnosti u cjelini, a sve s ciljem što uspješnijeg obavljanja redovitih poslovnih aktivnosti u svim segmentima poslovanja. U kreiranju nastavnog plana i programa diplomskog studija vodilo se je analizama pristupa obrazovanju za poduzetništvo kako europskih sveučilišnih programa tako i kanadskih sveučilišta, te postoji znatna sličnost i usporedivost u strukturi predmeta i načinu izvođenja nastave.

Ideja kod oblikovanja studija bila je razvoj studija kao svojevrsnog „inkubatora ideja“, a koji je u potpunosti prilagođen potrebama gospodarske prakse na lokalnom, ali i globalnom tržištu, što studentima omogućava lakše uključivanje u svijet poduzetništva i suvremenog poslovanja. Isto tako, studij otvara mogućnost za nastavak sveučilišnog obrazovanja na poslijediplomskoj specijalističkoj i/ili doktorskoj razini.

Kod oblikovanja studija poduzetništva posebna je pažnja posvećena ishodima učenja na razini studijskog programa. Nastavni planovi i programi svojim su se sadržajem i ishodima učenja morali uklopiti u ishode učenja studijskog programa. Ovakav način kreiranja studija proizlazi iz analize potreba potencijalnih poslodavaca koji djeluju lokalno, ali i na međunarodnoj razini. Od završenih studenata ovog diplomskog studija očekuje se relativno brza mogućnost zapošljavanja i na međunarodnoj razini, upravo zbog kompetencija koje stječu tijekom studija. S druge strane, činjenica da je u Hrvatskoj, u ovom trenutku, vrlo visoka nezaposlenost, stoga je uspješno upravljanje poduzećem temeljeno na znanju i inovacijama neminovno, kao i potreba mladih za samozapošljavanjem.

Zaključak

Ulogu učenja u poduzetništvu u ovom smo radu razmotrili na modelu koji se temelji na poduzetničkim vrijednostima i pogledom na poduzetništvo u različitim kontekstima. U tom smislu komentiramo i novu sveučilišnu paradigmu (od izvrsnosti bazirane na znatiželji pojedinca prema izvrsnosti baziranoj na društvu znanja). Europski program učenja u području poduzetništva (3EP) čini nam se operativno prikladan i doista praktično koristan, pri čemu ovaj program smjelo sučeljavamo s učenjima poduzetništva na studiju poduzetništva u Varaždinu.

Razvojem studija poduzetništva u Varaždinu, policentrični razvoj visokog obrazovanja dobio je veće značenje što je u skladu s dugoročnom strategijom Hrvatske, ali i u skladu s Bolonjskom deklaracijom. Upravo kroz policentričnost visokog obrazovanja temeljenog na potrebama regionalnog i lokalnog gospodarstva omogućava se ne samo razvoj studija poduzetništva, već i sukladno tome gospodarski razvoj regije SZ, a u konačnici i cijele zemlje. Sve navedeno je važna činjenica za opravdanost svrhovitosti studija poduzetništva s obzirom na potrebe tržišta rada.

Analiza pristupa obrazovanju za poduzetništvo na kanadskim i europskim sveučilištima pokazuje da su predmeti i studiji iz poduzetništva unatrag par godina postali izuzetno popularni. Također, dokumenti o poduzetničkoj djelatnosti u EU koji obvezuju i Hrvatsku, pokazuju da razvijene zemlje imaju za cilj jačanje konkurentnosti i malog gospodarstva temeljenog na znanju. Između ostalog ističe se da poduzetnička djelatnost povećava društvenu odgovornost poduzeća, te efikasnost i inovativnost u svim gospodarskim granama djelatnosti.

Fakultet organizacije i informatike Varaždin zbog globalizacije poslovanja i svakodnevnih promjena, studijem poduzetništva otvorio je prostor za nova znanja, primjenu novih metoda i logike razmišljanja u poduzetničkim aktivnostima i djelatnosti.

Literatura

Ahmad, N., Seymour, R. G. (2008). Defining Entrepreneurial Activity. Definitions Supporting Frameworks for Data Collection, OECD Statistics Working Papers, Paris. dostupno na:

http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1090372 (učitano 28.03.2011.)

Bosma N. (2006). Mapping Entrepreneurial Activity and Entrepreneurial Attitudes in European Regions

Utrecht University, dostupno na:

<http://www.supdeco-montpellier.com/fileadmin/cerom/img/iecer/Bosma.pdf> (učitano 28.03.2011.)

Gibb, A. (2005). Towards the Entrepreneurial University. entrepreneurship education as a lever for change, NCGE policy paper, dostupan na:

http://www.ncge.org.uk/publication/towards_the_entrepreneurial_university.pdf (učitano 12.09.2010.)

Gibb A., Haskins G., Robertson I. (2009). Leading the Entrepreneurial University, Meeting the entrepreneurial development needs of higher education institutions dostupan na:

http://www.ncge.org.uk/publication/leading_the_entrepreneurial_university.pdf (učitano 12.09.2010.)

Global entrepreneurship monitor, dostupno na www.gemconsortium.org (učitano 02.04.2011.)

Oslo agenda (2006). Dokument EU o poduzetničkoj edukaciji u Europi, dostupan na:

http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/files/support_measures/training_education/doc/oslo_agenda_final_en.pdf (učitano 20.03.2011.)

The role of learning in entrepreneurship

Abstract - *in the first part of the article, the authors present an overview of trends in entrepreneurial education with a focus on the European experience. First, the authors show the trends in the Universities of Great Britain, whose experiences have been spilt over at the European level through functioning of European projects. The authors also present the activities of the Faculty of Organization and Informatics (FOI) Varaždin on raising awareness about the need for entrepreneurial skills through education in entrepreneurship. Review of relevant literature demonstrates the importance of entrepreneurship for economic growth and prosperity. Among other factors of entrepreneurship development, the emphasis is on entrepreneurship education.*

Accordingly, in the second part of the article, the authors present development and activities on university studies of entrepreneurship (Undergraduate + Graduate study), that is held in Varaždin. One aspect is education with emphasis on entrepreneurial activities, which FOI achieves through a joint undergraduate study in collaboration with the Faculty of Economics and Business – Zagreb. This study is the first such a joint project of two components of University of Zagreb. Due to the students' interest, from the academic year 2010/2011, FOI has also independently started graduate study of entrepreneurship. This study program enables the continuation for the undergraduate students in gaining of conceptual knowledge for solving complex problems in the entrepreneurship.

Key words - *Learning in entrepreneurship, Entrepreneurial Universities, University studies of entrepreneurship in Varaždin*